УДК 550:311

# Унормування термінології в геології

***Вдовиченко А.І.*[1]*,*** *академік АТН України, vdovichenkoai@gmail.com;*
***Калинович В.М.*[2]*,*** *член-кор. АТН України, karat.byr@gmail.com;*
***Ремезова О.О.*[3]*,*** *д. геол. н., https://orcid.org/0000-0002-1955-1270, elena.titania2305@gmail.com;*
***Ярошовець К.А.***[3]*, м. н. с., https://orcid.org/0000-0001-5885-3768, katerina.yaroshovetseo_33@ukr.net.*
*1 – Академія технологічних наук України, м. Київ, Україна,*
*2 – Спілка буровиків України, м. Київ, Україна,*
*3 – Інститут геологічних наук НАН України, м. Київ, Україна*

Досліджено стан дотримання термінологічних вимог у назвах органів влади, наукових установ і підприємств геологічної галузі та виявлені недоліки, які суттєво стримують діяльність по гармонізації з міжнародними стандартами, сучасні тенденції з мінімалізму у брендингу, спрощенню документообігу, налагодження комунікації і взаєморозуміння між науковцями і фахівцями різних сфер діяльності. Запропоновані заходи по усуненню виявлених недоліків

**Ключові слова:** термінологія, унормування, геологічна галузь, назва органів влади, наукових установ і підприємств

# Standardization of terminology in geology

***Vdovychenko Anatolii*[1]*,*** *academician of ATS of Ukraine, e-mail vdovichenkoai@gmail.com;*
***Kalynovych Volodymyr*[2]*,*** *corresponding member of ATS of Ukraine, karat.byr@gmail.com;*
***Remezova Olena*[3]*,*** *Dr. Sci. (Geol.), https://orcid.org/0000-0002-1955-1270, elena.titania2305@gmail.com;*
***Yaroshovets Kateryna*[3]*,*** *Junior Researcher, https://orcid.org/0000-0001-5885-3768, katerina.yaroshovetseo_33@ukr.net.*
*1 – Academy of Technological Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,*
*2 – PO «Union of Drillers of Ukraine, Kyiv, Ukraine,*
*3 – Institute of Geological Sciences of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

This study examined compliance with terminological requirements in the names of government agencies, scientific institutions, and enterprises in the geological sector. It identifies imperfections that significantly hinder efforts to harmonize with international standards, as well as modern trends — such as minimalism in branding, the streamlining document flow, and the fostering of communication and mutual understanding among scientists and specialists across various fields. The measures have been proposed to remove the identified shortcomings.

**Keywords:** terminology, standardization, geological sector, names of government bodies, scientific institutions, and enterprises.

*«Хаос у державі починається тоді,*
*коли слова втрачають свій справжній сенс.*
*Коли терміни та назви правильні,*
*вони звучать природно,*
*і все, що сказано, може бути виконано»*
*Конфуцій, мислитель і філософ Китаю*
*(551 – 479 рр. до н.е.)*

**Актуальність проблеми.** Унормування (стандартизація) геологічної термінології — це процес систематизації, упорядкування та законодавчого або наукового закріплення термінів, які використовуються в геологічних науках. Його головна мета — усунення двозначності, синонімії та застарілих понять для забезпечення точної комунікації між науковцями, виробничниками та міжнародною спільнотою. Українська геологічна наука має розробляти стандарти, сумісні з міжнародними (наприклад, з номенклатурою *IUGS* — Міжнародного союзу геологічних наук).

Незважаючи на наявність чітко визначених вимог щодо формування та унормування термінології, а також визначених органів, відповідальних за її постійний моніторинг, актуалізацію та дотримання встановлених норм, у геологічній галузі спостерігаються системні порушення принципів термінологічного унормування. Такий стан зумовлює виникнення низки проблем у професійній комунікації, нормативно-правовому забезпеченні, науковій діяльності та міжнародній взаємодії, що в свою чергу ускладнює гармонізацію вітчизняної геологічної термінології з міжнародними стандартами.

**Аналіз останніх публікацій за темою.** Геологія, за оцінками окремих дослідників [1], належить до тих наук, що найменше забезпечені довідковими виданнями українською мовою. В Україні енциклопедично-довідкових видань із точних наук загалом менше, ніж із соціогуманітарних. Проблеми термінології при формуванні та реалізації державної політики у нафтогазовій галузі висвітлені в роботі [2]. Проблема суттєвих недоліків у формуванні та вживанні геологічної термінології розглядається, зокрема, у роботі А.І. Вдовиченко, О.О. Ремезової та К.А. Ярошовець [3], де проаналізовано особливості використання зазначеного терміна в геологічному контексті та акцентовано увагу на необхідності його коректного термінологічного застосування.

**Мета досліджень.** Виявити термінологічні вади в назвах деяких органів влади, наукових установ, закладів, підприємств і організацій геологічної галузі, акцентувати важливість цієї теми та привернути увагу наукової спільноти, фахової громадськості та влади до проблеми унормування термінології.

**Виклад основного матеріалу**. Упорядкування термінів в геологічній галузі відбувається на кількох рівнях:

- Держгеонадра та ДГІ (Державна геологічна інформація): Затверджують інструкції, класифікації запасів корисних копалин та регламенти.

- Національний стратиграфічний комітет (НСК) України: Відповідає за унормування стратиграфічних підрозділів, геохронологічної шкали та затвердження Стратиграфічного кодексу України.

Інститути НАН України: Інститут геологічних наук, Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М.П. Семененка. Вони видають фундаментальні словники та довідкові видання.

- Державні стандарти України (ДСТУ): ДП «УкрНДНЦ». Закріплює офіційні терміни та визначення на законодавчому рівні (наприклад, ДСТУ щодо класифікації підземних вод, твердих корисних копалин тощо).

Аналіз діяльності цих організацій в унормуванні галузевої термінології необхідно розпочати власне із їх офіційних назв. Так в назві «Державна служба геології та надр України» допущена тавтологія - смисловий повтор**:** поєднання різних слів, які мають однакове значення. Якщо вжито термін «геологія», як наука яка охоплює вивчення земних надр, то додавати термін «надра» - це роз'яснення для некомпетентних. Також термін «державна» не є обов'язковим. Найбільш коректною, уніфікованою, лаконічною і чітко зрозумілою в міжнародній співпраці назвою може бути тільки «Геологічна служба України» за прикладом кращих світових практик розвинутих країн, таких як Норвегії, Швеції, Фінляндії, Великої Британії та багатьох інших.

Стосовно академічних установ НАН України, то в їх назвах також спостерігаються подібні факти. В назві Інститут геологічних наук Національної академії наук України двічі повторюються термін «наука». Більш закономірною назвою в даному випадку більш коректною є назва «Інститут геології НАН України» подібно до діючої назви «Інститут геофізики НАН України».

Приклад застосування назви «інститут геології» є в Чехії — Institute of Geology of the Czech Academy of Sciences(Geologický ústav AV ČR).

В Словаччині є Інститут геології Словацької академії наук (Institute of Geology of the SAS / Ústav vied o Zemi SAV). Наразі він інтегрований у масштабнішу структуру — Інститут наук про Землю Словацької академії наук, що має геологічне та геофізичне відділення.

Геологічний інститут імені Страшимира Димитрова (Geological Institute "Strashimir Dimitrov") діє у складі Болгарської академії наук.

У країнах Західної та Північної Європи аналогічні за назвою заклади — наприклад, Польський геологічний інститут (PGI-PIB) чи Румунський геологічний інститут (IGR) — є окремими державними геологічними службами (наглядовими чи привілейованими міністерствами установами), а не частиною академій наук.

Головною та найбільшою науковою установою Хорватії широкого геологічного профілю є самостійний державний інститут — Хорватський геологічний інститут (Hrvatski geološki institut – HGI-CGS), який не входить безпосередньо до структури академії наук, але тісно з нею співпрацює.

Багатослів'я у назвах установ (або мовне канцеляризування) — це поширена проблема офіційно-ділового стилю, коли назва організації, міністерства чи закладу містить надмірну кількість слів, дублює зміст або має занадто складну граматичну структуру. Характерним прикладом такого є назва «Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П.Семененка НАН України». Терміни «геохімія» і «мінералогія» є складовими в процесі рудоутворення і тому назва установи підлягає скороченню.

Сучасна тенденція у світі є мінімалізм у брендингу – стратегічний підхід, який фокусується на простоті, чистоті ліній та усуненні зайвих деталей заради чіткого донесення суті бренду. Повну юридичну назву залишають лише в статуті, а для максимальної комунікації використовують короткі, унікальні і влучні назви, які легко запам'ятовуються.

В назвах геологічних підприємств поки що такої тенденції не дотримуються. Так, Державне підприємство «Українська геологічна компанія», яке виконує не тільки геологічні дослідження, а цілий комплекс геологорозвідувальних робіт і тому більш обґрунтованою назвою може бути «Укргеологорозвідка», а Казенне підприємство «Кіровгеологія» - «Кіровгеологорозвідка», подібно до «Укрнафта», «Газвидобування», «Нафтогаз України».

**Висновки.** На підставі проведених досліджень встановлено суттєві термінологічні недоліки у формуванні назв органів центральної виконавчої влади, наукових установ та підприємств геологічної галузі. Виявлені недоліки ускладнюють гармонізацію галузевої термінології з міжнародними стандартами, суперечать сучасним тенденціям мінімалізму у брендингу, ускладнюють документообіг, а також перешкоджають налагодженню ефективної комунікації та взаєморозуміння між фахівцями різних сфер діяльності.

Для усунення встановлених недоліків пропонується наступне:

1. Винести на широке обговорення за участю представників органів державної влади, наукових установ, закладів вищої освіти та професійної громадськості проблему унормування термінології у геологічній галузі.

2. Передбачати у програмах наукових конференцій окрему термінологічну тематику, присвячену питанням уніфікації, стандартизації та сучасного розвитку геологічної термінології.

3. Розглянути на спеціальному засіданні за участю представників Державної служби геології та надр України, Національної академії наук України та органів у сфері національної стандартизації сучасний стан унормування термінології у геологічній галузі та розробити комплекс заходів щодо вирішення виявлених проблем.

**Список використаних джерел:**

1. Железняк, М., Іщенко, О., Бортник, С. (2023). Українські енциклопедії та словники в контексті поширення геологічних знань. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія*, 4 (103), 19-25.

2. Вдовиченко, А.І., Єрмаков, П.П., Єрмаков, М.П. (2018). Проблеми термінології при формуванні та реалізації державної політики у нафтогазовій галузі. *Матеріали всеукраїнського науково-технічної конференції «Нафта і газ. Наука – Освіта – Виробництво: шляхи інтеграції та інноваційного розвитку».* (с.105-109). Вид-во Дрогобич: ТзОВ «Трек – ЛТД».

3. Вдовиченко, А.І., Ремезова, О.О., Ярошовець, К.А. (2026). Про некоректне вживання терміну «еволюція» в геології. У Л.М. Степанюк та ін.(Ред.). *Збірник тез ІІ Всеукраїнської наукової конференції «Геологічна будова та корисні копалини України»*. (с. 183-185). Вид-во

НАН України, Ін-т геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка. https://doi.org/10.35668/978-617-8521-04-2

**References:**

Vdovichenko, A.I., Remezova, O.O., Yaroshovets, K.A. (2026). On the Incorrect Use of the Term “Evolution” in Geology. In L.M. Stepanuk et al. (Eds.). Proceedings of the II All-Ukrainian Scientific Conference “Geological Structure and Mineral Resources of Ukraine.” (pp. 183–185). Published by the National Academy of Sciences of Ukraine, M.P. Semenko Institute of Geochemistry, Mineralogy, and Ore Formation. https://doi.org/10.35668/978-617-8521-04-2 [in Ukrainian]

Vdovichenko, A.I., Yermakov, P.P., Yermakov, M.P. (2018). Terminology Issues in the Formulation and Implementation of State Policy in the Oil and Gas Industry. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Technical Conference “Oil and Gas: Science – Education – Production: Paths to Integration and Innovative Development” (pp. 105–109). Published by Drohobych: Track–LTD LLC. [in Ukrainian]

Zheleznyak, M., Ishchenko, O., Bortnik, S. (2023). Ukrainian Encyclopedias and Dictionaries in the Context of the Dissemination of Geological Knowledge. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Geology,* 4 (103), 19–25. [in Ukrainian]